

سیاست جنایی در برابر بزهکاری‌های زیست‌محیطی از منطقه‌ای تا جهانی شدن

بهزاد رضوی فرد

دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۳
مقدمه	۱۷
۱. مفاهیم پژوهش	۱۸
۲. نهاد مولد و مجری سیاستهای زیست محیطی اروپا	۲۲
۳. ویژگیهای حقوق کیفری زیست محیطی در دهه ۷۰ میلادی	۲۴
۴. سردرگمی حقوق کیفری دولتهای اروپایی برای یافتن الگوی حمایت از محیط زیست	۲۵
۵. انتقادات نظری و عملی به ویژگیهای حقوق کیفری اروپایی محیط زیست	۲۷
فصل یکم: اصول و مبانی جهانی شدن سیاست جنایی زیست محیطی	۳۱
گفتار یکم: جهانی شدن حقوق کیفری و سیاست جنایی	۳۲
گفتار دوم: جهانی شدن حقوق جنایی محیط زیست	۳۶
بند یکم: شکل گیری اصول پیشینی حقوق محیط زیست در فرایند جهانی شدن	۳۹
الف. اصل احتیاط و پیش بینی جرایم زیست محیطی	۴۰
ب. اصل جهانی شده پیشگیری زیست محیطی	۴۱
۱. اصل پیشگیری از منظر بین المللی	۴۱
۲. اصل پیشگیری در عملکرد اروپایی	۴۴
۱-۲. تعهد فراگیر به اجرای برنامه های مبتنی بر ارزیابی	۴۴
۲-۲. اجرای هدفمند اصل پیشگیری	۴۷
بند دوم: اصول پسینی حقوق محیط زیست	۵۲

۶ □ سیاست جنایی در برابر بزهکاری‌های زیست‌محیطی

- الف. اصل فراگیر پرداخت خسارت توسط آلوده‌کننده ۵۲
- ب. اصل دموکراسی مشارکتی زیست‌محیطی ۵۴
- فصل دوم: سیاست جنایی زیست‌محیطی منطقه‌ای و بین‌المللی ۵۹**
- گفتار یکم: جهانی شدن سیاست جنایی زیست‌محیطی توسط سازمان ملل متحد ۶۰
- بند یکم: الزامات و چالش‌های بین‌المللی شدن حقوق کیفری محیط زیست ۶۲
- الف. چالشها و موانع بنیادین ۶۳
۱. موانع و مشکلات سیاسی ۶۴
۲. مشکلات و موانع حقوقی ۶۵
- ب. نارسایی‌ها ۶۸
۱. هنجارهای جرم‌انگارانه مقطعی و وابسته ۶۸
۲. هنجارهای کیفری مبهم و ناکامل ۷۰
- ۱-۲. تعهدات مبهم دولتها برای کیفردهی ۷۰
- ۱-۲. همکاری و همیاری در حوزه حقوق کیفری بین‌المللی زیست‌محیطی ۷۱
- بند دوم: سیاست جنایی بین‌المللی مبتنی بر هنجارهای حقوق بین‌الملل ۷۳
- الف. کنوانسیون‌های متضمن حفاظت از دریاها در برابر آلودگی ۷۴
- ب. نظارت فرامرزی بر برخی مواد زیست‌بومی ۷۶
۱. کنوانسیون جهانی واشنگتن در مورد تجارت گونه‌های حیوانی و گیاهی وحشی در معرض تهدید انقراض ۷۷
۲. کنوانسیون بازل؛ نظارت بر جابجایی فرامرزی پسماندهای خطرناک و امحاء آنها ۷۸
- بند سوم: فرایند انتخاب ضمانت‌اجراهای کیفری متناسب با جرایم کنوانسیونها در سیاست جنایی ملی ۸۰
- گفتار دوم: از بین‌المللی تا جهانی شدن جرم‌انگاریها و پاسخهای کیفری زیست‌محیطی ۸۲
- بند یکم: جهانی شدن بزهکاریهای زیست‌محیطی در بستر مفاهیم حقوق بشری ۸۲
- بند دوم: ارتقاء و تشدید مفهومی عناوین بزهکاریهای زیست‌محیطی ۸۷
- بند سوم: از مسئولیت اجتماعی تا کیفری شرکتهای فراملی در چارچوب جهانی شدن زیست‌محیطی ۸۹

فهرست مطالب □ ۷

فصل سوم: منطقه‌ای شدن سیاست جنایی زیست‌محیطی اتحادیه و شورای اروپا..... ۹۳

- گفتار یکم: سیاست جنایی معاهداتی؛ به سوی ظهور حقوق کیفری اروپایی ۹۶
- بند یکم: تحولات ساختاری و هنجارین از سال ۱۹۵۸ تا ۱۹۸۵ میلادی ۹۹
- الف. معاهده رم..... ۱۰۰
- ب. گامهای نخستین کشورهای عضو جامعه اروپایی در قلمرو کیفری..... ۱۰۱
- بند دوم: شکل‌گیری زمینه‌های حقوق کیفری اروپایی؛ ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۳ میلادی..... ۱۰۲
- بند سوم: قضایی‌سازی همکاری‌های اروپایی؛ ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۹ میلادی ۱۰۳
- الف. پیمان ماستریخت و معاهده تشکیل اتحادیه اروپایی ۱۰۴
- ب. پیمان آمستردام و معاهده تشکیل اتحادیه اروپایی ۱۰۴
- پ. احکام صادره توسط دیوان دادگستری اروپایی از ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ میلادی ۱۰۶
- گفتار دوم: بازتعریف اتحاد منطقه‌ای و تقویت سیاست‌های زیست‌محیطی ۱۰۶
- بند یکم: فقدان ابتکار اساسی سیاستگذارانه در معاهده ۱۰۷
- بند دوم: توسعه جایگاه محیط زیست در میان ارزشهای بنیادین ۱۰۸
- بند سوم: سیاست‌های تحولی تاثیرگذار بر محیط زیست در معاهده ۱۰۸

فصل چهارم: سیاست جنایی زیست‌محیطی اتحادیه اروپا..... ۱۱۱

- گفتار یکم: سیاستگذاری کیفری زیست‌محیطی توافقی و الزامی ۱۱۳
- بند یکم: کنوانسیون ۱۹۹۸ میلادی شورای اروپا در حمایت کیفری از محیط زیست ۱۱۳
- الف. جرم‌انگاری‌های کنوانسیون ۱۹۹۸ ۱۱۴
۱. جرم‌انگاری تبعی و استقلالی ۱۱۵
۲. ماهیت و عناوین جرایم ۱۱۶
۳. سیاست دوری از حقوق کیفری محض؛ جرم‌انگاری اداری برای رفتارهای کمتر شدید ۱۱۷
۴. مسئولان رفتارهای مجرمانه ارتكابی ۱۱۸
۵. گونه‌شناسی پاسخ‌های کیفری مورد نظر کنوانسیون ۱۱۹
- بند دوم: دستورالعملها ۱۲۰

۸ □ سیاست جنایی در برابر بزهکاری‌های زیست‌محیطی

- الف. دستورالعمل حمایت از محیط زیست مربوط به تکثیر عمدی موجودات اصلاح‌شده ژنتیکی (تراریخته) در محیط زیست..... ۱۲۱
- ب. دستورالعمل مربوط به مسئولیت زیست‌محیطی برای پیشگیری و جبران خسارات زیست‌محیطی..... ۱۲۲
۱. خسارات زیست‌محیطی یا اکولوژیکی و فرایند ترمیم..... ۱۲۴
۲. سازماندهی پیشگیری و بازسازی آسیبهای وارده به منابع طبیعی..... ۱۲۶
۳. مسئولیت دولتها برای ترمیم و پیشگیری..... ۱۲۸
- پ. دستورالعمل ۲۰۰۸ حمایت کیفری از محیط زیست..... ۱۳۰
- بند سوّم: «چارچوب اقدام» یا چارچوبهای کلی..... ۱۳۱
- الف. چارچوب اقدام حمایت از محیط زیست توسط حقوق کیفری..... ۱۳۱
۱. جرایم عمدی، غیرعمدی و مشارکت..... ۱۳۲
۲. سیاستگذاری در حوزه پاسخها..... ۱۳۳
۳. مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی..... ۱۳۳
- بند چهارم: برنامه‌های اقدام زیست‌محیطی؛ سیاستگذاریهای آینده‌نگر و ترویجی..... ۱۳۵
- الف. برنامه منطقه‌ای اقدام برای محیط زیست برای سالهای ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ میلادی..... ۱۳۶
- ب. برنامه اقدام «خوب زندگی کردن در محدوده‌های سیاره ما»..... ۱۳۸
- پ. برنامه اقدام ۲۰۱۷ برای مکانهای طبیعی، جمعیت و اقتصاد..... ۱۴۰
- گفتار دوّم: سیاست جنایی مشارکتی و میان‌دولتی؛ دستورالعمل ۱۹ نوامبر ۲۰۰۸ میلادی..... ۱۴۱
- بند یکم: جرم‌انگاری منطقه‌ای و بین‌المللی..... ۱۴۴
- الف. عناصر جرایم ارتكابی..... ۱۴۴
۱. عنصر مادی..... ۱۴۴
- ۱-۱. آلودگی..... ۱۴۵
- ۲-۱. سایر فعالیت‌های جرم‌انگاری شده..... ۱۴۷
- ۳-۱. تحریک و معاونت در جرایم..... ۱۴۹
- ب. عنصر روانی..... ۱۴۹
- بند دوّم: سیاستگذاری برای تعیین اشخاص مسئول جرایم زیست‌محیطی..... ۱۵۰
- الف. شروع به جرم و معاونت در قالب تحریک..... ۱۵۰

فهرست مطالب □ ۹

- ب. مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی ۱۵۱
- گفتار سوم: سیاست جنایی قضایی اتحادیه اروپایی ۱۵۳
- بند یکم: چالشهای حقوقی ضمانت اجرای کیفری حمایت از محیط زیست ۱۵۳
- الف. چالش های قواعد صلاحیت: محتوای پایه های حقوقی اتحادیه اروپایی ۱۵۵
- ب. امکان منطقه گرایی در حقوق کیفری زیست محیطی ۱۵۷
- پ. تصمیم دیوان دادگستری جامعه اروپایی و پایان تعارضها ۱۶۰
۱. به رسمیت شناختن صلاحیت کمیسیون در قلمرو ضمانت اجرای کیفری ۱۶۰
۲. توزیع مجدد صلاحیتها ۱۶۲
- ت. ضمانت اجرای در برابر دولتهای غیرمسئول در معاهده کارکرد اتحادیه اروپایی ۱۶۴
- ث. ضمانت اجرای عدم اعمال دستورالعملها ۱۶۸
- بند دوم: سازکار بین المللی حل اختلافات و تأثیرگذاری حقوق محیط زیست در سطح اتحادیه اروپا ۱۶۸
- الف. شیوه های سنتی ۱۶۹
- ب. شیوه های مبتکرانه ۱۶۹
- پ. قضایی شدن حقوق محیط زیست در پرتو حقوق رقابت ۱۷۰
- بند سوم: بازتاب سیاست جنایی منطقه ای در حقوق کیفری فرانسه و آلمان ۱۷۱
- الف. دستورالعمل ۲۰۰۸ و تحولات سیاست جنایی فرانسه ۱۷۱
۱. فرضیه باز ترکیب قاعده در مقررات حقوق کیفری اختصاصی ۱۷۲
۲. فرضیه تطبیق ساده با مقررات کیفری داخلی ۱۷۳
- ب. دستورالعمل ۲۰۰۸ و بازتاب آن در سیاست جنایی آلمان ۱۷۳
- فصل پنجم: مولفه های سیاست جنایی نظام مند زیست محیطی** ۱۷۵
- گفتار یکم: راهبردهای پیشینی/کنشی سیاست جنایی زیست محیطی ۱۷۸
- بند یکم: پیش بینی جرایم زیست محیطی ۱۷۸
- الف. متغیرهای کلان پیش بینی جرایم زیست محیطی ۱۷۹
- ب. متغیر پیش بینی کننده جمعیت و جرایم زیست محیطی ۱۸۱
۱. تعیین آسیب اجتماعی شناسانه آسیب ۱۸۱

۱۰ □ سیاست جنایی در برابر بزهکاری‌های زیست‌محیطی

- ۱۸۶..... ۲. مسئله جمعیت و منابع محدود
- ۱۸۸..... بند دوّم: پیشگیری از جرایم زیست‌محیطی
- ۱۸۸..... الف. اجزاء راهبردی پیشگیری از جرایم زیست‌محیطی
- ب. شناسایی مسئله به مثابه راهکار عملیاتی راهبرد پیشگیری از جرایم زیست‌محیطی
- ۱۸۹.....
- پ. نقش دولت و جامعه مدنی در پیشگیری از جرایم زیست‌محیطی
- ۱۹۰.....
- گفتار دوّم: راهبردهای پسینی/واکنشی سیاست جنایی زیست‌محیطی
- ۱۹۲..... بند یکم: شناسایی و از بین بردن شبکه‌های مجرمانه فراملی تهدیدکننده محیط زیست
- ۱۹۲..... بند دوّم: مقابله با تهدیدات مجرمانه زیست‌محیطی به واسطه تحدید فرصت‌های جرم
- ۱۹۶.....
- بند سوّم. مقابله با همگرایی کیفری و جرایم تسهیل‌کننده
- ۱۹۸..... بند چهارم: حمایت از برنامه‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی زیست‌محیطی
- ۱۹۹..... نتیجه‌گیری
- ۲۰۱.....
- ۲۰۷..... کتاب‌نامه
- ۲۰۷..... الف. فارسی
- ۲۰۷..... ۱. کتابها
- ۲۰۸..... ۲. مقالات
- ۲۱۰..... ۳. پایان نامه و رساله‌ها
- ۲۱۱..... ب. فرانسوی و انگلیسی
- ۲۱۱..... ۱. کتابها
- ۲۱۴..... ۲. مقالات
- ۲۱۸..... ۳. سامانه‌های اینترنتی
- ۲۲۰..... ۴. اسناد و مدارک